

„Tricolorul la români - înseamnă de identitate”

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

O CARTE VECHE¹

1912 ianuarie 7, Oradea.

Îndeletnicindu-mă cu adunarea de documente privitoare la trecutul bisericilor din Protopopiatului Beiuș, am dat de urma unor însemnate acte, care erau aruncate cu o nepăsare nescuzabilă printre cărțile prăfuite ale bisericilor noastre.

Și până se va da posibilitatea să le utilizez voi da la iveală unele dintre ele.

Se știe, că prin secolul al XVIII-lea erau, în Bihor, școli sătești bune, învățătorii se ocupau și cu scrierea de cărți bisericești². Așa pe la 1730 dascălul din Răbăgani, Vasile Sporse, scria *liturghiere*.

Preoții din Beiuș se îndeletniceau, de asemenea, cu astfel de scrieri. Așa popa Iosif din Beiuș, pe la anul 1753, scrie o „Czanie” la oameni morți. Hârtia e liniată și pe ea se culcă *slove cirile*, curate și frumos rotunjite. Așaî întreaga carte de la început până la sfârșit. Tiparul nu putea să execute mai bine tipăritura decât mâna lui Iosif „din orașu din Beiușu”.

Am căutat să confruntez cartea aceasta cu alte „cazani”, dar n-am găsit niciuna, care să aibă asemănare din care ar ieși că e o simplă copie. Socot că-i originală, nu numai scrisă, ci și alcătuită de popa Iosif din Beiuș.

Dealtfel el adaugă la sfârșitul cărții următoarea notiță: „*Scrisamu eu popa Iosif din orașu din Beiușu între anii de la Domnulu Hristos 1753. Această carte de învățătură la preoți și oameni morți și la cacani ce-s pristeviți și întru aceasta acu au fostu patruzeci mucenici, joi întâe săptămâna în pos(t) și Blagoveșteniele a treia săptămână sâmbătă. Și sfântul mucenic Georgie în ziua de Paști și Sfinții apostoli o săptămână și trii zile și zua lor joi. Și comisii carii au venitu de la împărăție au temnatu toată câmpia înainte și Pomeseul și apoi sau dusu înapoi și Noi amu rămasu netemați înaintea lor. Iar eu popa Iosifu foarte mă rog cinștiilor Preoți de veți afla sminteală în slove au în cuvântu să iertați și să îndreptați ca să aveți spăsenie”.*

Cartea e în posesiunea părintelui Vasile Nicoruța din Cusiș. Dau la vale una dintre aceste „cazani” cu ortografia în care e scrisă³. Poate vreun cercetător iscusit îmi va putea da deslușirea, că este carte originală sau nu.

Petru E. Popp

„*Biserica și școala*” nr. 52, Anul XXXV, Arad, 25 decembrie/7 ianuarie 1911 (1912), p. 6

¹ Documente depistate de prof. Ioan Aurel Popovici, încredințate Editurii Tipo MC.

² Vezi N. Fîru, Date și documente cu privire la istoricul școlilor române din Bihor, Arad, 1910, p. 8

³ Cazania a fost publicată în nr. 1/1912 al revistei „Biserica și Școala” din Arad, pag. 5-6

„Tricolorul la români - înseamnă de identitate”

DE ANUL NOU

1912 ianuarie 14, Arad.

Dezbinările și războirile sociale, această notă a scăderilor omenești, i-a arătat ghiarele veninoase în tot decursul veacurilor; ba chiar și atunci, când duhul moralizator al bisericii a fost mai neadormit, bântuiau cu furie și înverșunare.

Biserica cu toate acestea și-a susținut punctul său de culminare, prin bărbații săi a intonat cuvântul înțelept de molcomire peste cei războinici și a întins mâna de ocrotire peste cei asupriți și huliți.

Așa vedem chiar pe timpul apostolilor cum străbăteau țările propagând credință și morală. Dezbinări, certuri, scăderi sociale se semnau prin puterea cuvântului apostolic. Unde nu mai ajungeau să păstorească cu grai viu, trimiteau epistole bogate în sfaturi părintești. Așa vedem pe apostolul Pavel, care auzind că în Corint s-a ivit dezbinare și certuri între credincioși trimite epistola sa în care mulțumește spiritele agitate și perfide, îndrumându-i pe toți la unitate în numele lui Hristos.

Neamul nostru bătut de atâta trudă și nevoi n-a fost lipsit nici de această scădere.

Ba cel mai mult se pare că, chiar din fire au unii înclinare pronunțată spre divergențe, care ne aduc în prăpastia războaielor interne.

În mijlocul acestor războiri interne, arhieriei au fost și în trecut interpretării duhului păcii și cu glasul lor pătoresc au adus turma iarăși la un loc, sălășluind într-înșa pacea.

Astfel a lucrat Preasfințitul nostru domn episcop în decursul anului trecut, când l-am putut vedea cutreerând sate, necruțându-se pe sine, certându-și fii săi sufletești acolo în satele lor scunde, în bisericile lor cu exterior sărăcăcios, ca prin grai viu să le dea hrană sufletească, credință și morală, splendoarea internă.

Iar cum de Sf[intele] sărbători ale nașterii domnului, când îndurăm o înverșunată războire socială, îngrijorat să nu tulbure și liniștea satelor noastre această războire, își trimite pastorală cu sfaturi străbătute de o inimă părintească vestind pace tuturor credincioșilor săi.

Și acum când răsună din scaunul arhieresc cuvântul păcii, voi preoți și învățători priviți la înălțimea și seninătatea acelu scaun arhieresc, ascultați cuvântul acelu părinte îngrijorat și supravegheați asupra păcii și liniștii în comunele voastre. Grijiiți să nu pătrundă spiritul înveninător al acestor războiri în inimile pașnicilor noștri poporeni; departe să fie de ei sfada, ura și dezbinarea, aceste urâte pete ale progresării noastre.

Să intonăm cu toții de anul nou rugăciune din inimi curate pentru restabilirea păcii și cu suflet înălțat peste nămolul zilelor trecute să vedem de munca unui nou an, mai pașnic și mai fericit.

Apa curge pietrele rămân. Voi preoții sunteți pietrele credinței, pe care și-a zidit Hristos biserica sa. Până când veți păzi credința cea adevărată, apele otrăvite se vor scurge.

Cu credință și cu dragoste să ne apropiem de chemarea grea ce ne așteaptă în anul 1912.

„Biserica și Școala” nr. 1, Anul XXXVI, Arad 1/14 ianuarie 1912, p. 2

Budapesti Görög szert[artásu]
Kath[ólikus] lelkészi hivataltól
VII, Rotterfiliker utca 9/13.
322/1911 sz[ám].

1912 ianuarie 25, Budapesta

A TEK[INTETES] KÖZSÉGI FŐBIRÓ URNAK!

CZEGŐLD

A Czegöldi gör[ög] kath[ólikus] hiveknek a gör[ög] kath[ólikus] püspökség alapítása ügyében a vallás és közoktatásügyi miniszter nr. Ó Nagyméltóságához intézett feliratát az annak mellékletében levő

„Tricolorul la români - însemn de identitate”

felségkérvényt, nem külörben a Szabó Jenő nr. Ó Méltóságához intézett elismerő iratot vettem és reudeltetési helyűkre juttattam.

Az ügyirat a Minisztériumban a csatolt feljegyzés szerint 3690/1912 I.sz[ám] a[llat] van beiktatva.

Köszönöm a hiveknek, hogy e tekintetben jogos kérelmünk mellett bátran sorakoztak. Mert arra kérem a hiveket, várják be türelenmel Ófelsége legkegyelmesebb Urnak és Királyunk atyai döntését. Remélem, hogy kérelmünk teljésűlni fog. Czegöld 1825-ig a Munkácsi ösrégi püspökséghez tartozott, - csak az említett évben, a minek még nincs száz esztendeje csatolták a nagyváradi püspökséghez. Isten segítségével rövid időn belül felszabadul Csegöld ettől az idegen hatósagtól és magyarságának megfelelő püspökségébe lesz beosztva.

A tek[intetes] főbiró urat kérem sziveskedjék ezt az érdekelt hivekkel tudatni. Ájtatos imaikba aján lattom vagyok Budapest, 1912 jan[uár] 25.

Tisztelettel

Melles Emil

Budapesti gör[ög] kath[olikus] lelkész.

Czegöld la 1 martie a[nul] 1912.

L.S.

Pentru autenticitatea copiei:

Iuliu Papp

Preot g[reco]-c[atolic] local.

Arh. Naționale Bihor, *Episcopia greco-catolică Oradea, Corespondență, act ad. Nr. 1361/1912, f. 3, manuscris, original, l. maghiară.*

Traducere:

Budapesta-Oficiul parohial greco-catolic

VII, str Rotterfiliker 9/13.

Nr.322/1911

ONORATULUI DOMN JUDE COMUNAL!

În problema credincioșilor greco-catolici din Cegeld referitoare la înființarea Episcopiei greco-catolice maghiare, am primit și expediat la locul convenit adresa Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice către Majestatea sa, având în anexă cererea către Majestatea sa, cât și scrisoarea de recunoaștere adresată onoratului domn Szabó Jenő.

Actul respectiv, conform indicației anexate, a fost înregistrat sub nr.3690/1912.

Mulțumesc credincioșilor că în această privință s-au aliniat cu curaj cererii noastre legale. Acum solicit credincioșilor să aștepte cu răbdare decizia părintească a Majestății sale și rege al nostru, ca cererea noastră să se îndeplinească. Până în anul 1828 localitatea Cegeld a aparținut străvechii episcopii de Munkacs, de la acest an, nu sunt nici 100 de ani, a fost anexată la Episcopia de Oradea. Cu ajutorul Domnului, localitatea Cegeld se va elibera în scurt timp de sub această tutelă și va fi repartizată într-o episcopie corespunzătoare spiritului său maghiar.

Rog pe domnul jude comunal să aducă credincioșilor la cunoștință acest lucru. În rugăciunile noastre pioase sunt și mă recomand

Cu stimă,

Mélles Emil

Preot greco-catolic Budapesta

Cegeld la 1 martie 1912.

L.S.

Pentru autenticitatea copiei,

Iuliu Papp,

Preot greco-catolic

„Tricolorul la români - înseamnă de identitate”

<1912 martie 8>, Oradea

ON[ORATĂ] ADUNARE GENERALĂ!

Raportându-vă despre succesul moral al concertului din 26 febr[uarie] a.c., trebuie să constat cu multă bucurie și satisfacție sufletească, că încă și acum după 10 zile ne aflăm sub impresia cea mai caldă și plăcută a marelui succes ce l-a avut „Hilaria”. Cu drept putem înșira manifestația din 26 februarie lângă serata din 10 martie 1911, *când Oradea a fost centrul unei adevărate sărbători culturale naționale <românești>*.

Munca grea și oboșitoare desfășurată întru asigurarea succesului concertului nostru a fost răsplătită și încoronată cu satisfacția ce ți-o dă conștiința datorinței împlinite.

Prin serata din 26 febr[uarie] nivoul⁴ și prestigiul „Hilariei” noastre s-a înălțat și mai sus cu o treaptă spre *cetățuia unității noastre culturale*, renumele ei s-a răspândit în toate locurile locuite de români, luând fiecare act despre activitatea ce-o desfășoară reuniunea noastră pe plaiurile frumoase ale Bihorului. Chiar și străinii aduc elogiul la adresa „Hilariei”, exprimându-se foarte frumos și măgulitor despre succesul ce l-am avut în seara de 26 febr[uarie].

Programul bogat și ales ce s-a oferit publicului a fost la nivel artistic incontestabil. Tocmai faptul acesta a atras la noi atâta lume, chiar și depărtări mai mari.

Sala cea mare de la „Keresk[edelmi] Csarnok” gema ticsită de un număr ales de oaspeți. Am avut deosebită plăcere de a saluta în mijlocul nostru pe Il[ustrisima] sa ep[iscop] dr.D[emetriu] Radu, împreună cu alte autorități atât civile cât și militare.

Trebuie să amintesc ținuta nobilă și demnă a doamnelor române care s-au prezentat în pitorescul nostru costum național. *Poate niciodată n-au văzut ochii atâta lumină, atâta splendoare și atâta mândrie românească ca joi noapte....*

Trecând la programul concertului, constatăm, că acela a fost executat cât se poate de bine și spre mulțumirea cea mai mare a auditoriului.

Scoatem în relief cu deosebire punctele solistelor, doamna Nora Hossu, Lur[etia] dr:Pășcuțu, Lucia dr.Zigre și al d-șoarei Delia Plopu(?), care au înălțat serata noastră la nivel artistic.

Datorăm recunoștință acestor dame entuziasmante și devotate cauzei noastre și totodată propunem, ca On[orata] ad[unare gen[erală] să binevoiască a le exprima și pe calea aceasta cele mai vii și sincere mulțumite protocolare.

Asemenea avem să apreciem munca zeloasă și dezinteresată a cazului și în deosebi a coristelor, care necunoscând jertfa și oboseala, au asigurat și realizat visul nostru...

Fiți mândre doamnelor și d[omni]șoarelor coriste, că sămânța ce-ați semănat-o cu atâta trudă și osteneală timp de aproape 2 luni a adus roadele din belșug, ați văzut cu toate secerișul atât de bogat la care au luat parte sute de secerători...

Asupra d[umnea]v[oastră] cade o parte mare din succesul ce l-au avut, lumea v-a apreciat, iar noi, modești, n-avem decât să eternizăm în protocolul nostru numele d[umnea]v[oastră], ca să se știe odată pentru totdeauna cine au fost plămăditoarele și primele flori răsădite în grădina tânără și frumoasă a „Hilariei”.

Tot așa avem să fim mulțumitori și recunoscători celorlalte doamne din societatea românească din loc[alitate], a căror sprijin și sfat binevoitor ne-au întetit energiile și râvna de muncă.

Avem apoi cuvinte de laudă și mulțumire la adresa harnicului dirigent N. Firu, care a condus oastea noastră cu multă tactică spre culmile victoriei și triumfului nostru național, înfigând drapelul falnic și măreț pe parapetele Cetății noastre culturale, care stindard va fâlfâi mândru și etern în toate împrejurările și în tot timpul.

Înainte bravi ostași ai româniei! Soarele viitorului nostru a răsărit. Deschideți-vă piepturile și inimile voastre în fața seninului, aveți nădejde în noi și în D[umne]zeu și atunci soarta voastră, viitorul nostru va fi pecetluit pentru toate generațiile următoare, împintenindu-i și pe ei la muncă și devotament⁵.

²³ nivelul.

⁵ Sublinierile din text aparține, probabil, celui care a scris documentul.

„Tricolorul la români - înseamnă de identitate”

Dee-ne D[umne]zeu cât mai des seri ca cea din 26 februarie...!

Semnături indescifrabile

Arh. Naționale Bihor, fond Parohia ortodoxă română centrală Oradea, dosar nr. 16/1907-1920, f.195-196 manuscris, original.

1912 septembrie 22, Beiuș.

ILUSTRE DOMNULE!

Râvna și dorul de a ne păstra intacte instituțiunile noastre bisericești- școlare de oparte, de altă parte lipsa mijloacelor spre acest scop, au îndemnat și parohia noastră să ceară de la sinodul diecezan din Arad deschiderea unei colecte pentru a ne putea deschide o școală de fete pentru Beiuș și jur, pentru a nu fi silite viitoarele mame și fiicele de român, a se crește la școlile străine.

În 108 comune din acest ținut nu există altă școală de fete românească.

Colectele s-au încuviințat prin concluzul sinodal nr. 98 din 1912.

Am fost siliți a porni și deschide colectă, deoarece locuitorii acestui ținut muntos cu peste 108 comune, toate românești, cu puține excepții toate cu credincioși de lege ortodoxă, unde bucate numai puține se produc, iar vite, din lipsă de pășune (care formează proprietatea domeniilor episcopoești romano și greco-catolice), nu pot crește- sunt lipsiți și săraci și nu pot să-și susțină în stare bună nici biserica și eventual școala lor sătească, necum să poată contribui la susținerea școli speciale de fetițe. Iată pentru ce și reprezentanții comunei noastre bisericești, necruțând nici timp, nici osteneală și nici jertfele materiale ce le-au adus din al lor, au căutat să ajungă să vă poată comunica și verbal lipsa și durerile parohiei noastre și ale poporului românesc din acest ținut sărac și uitat de soartă și sfânt multe comune parohiale și situația materială foarte slabă și avizate la ajutoare, căci Bihorul în partea de sud-vest e sărac și nu bogat după cum a fost informat Ilustritatea voastră. În comunele din acest ținut, afară de crâșmar, care de regulă e[ste] jidan, locuitorii toți sunt români. Și mulțumită Tatălui ceresc și inimi nobile a Ilustrității voastre, încercarea noastră n-a rămas fără succes, ci din contra a fost încununată de un succes întru toate., strălucit și care ne-a înveselit sufletul, ne-a dat putere și curajul pentru a jertfi din puținelul nostru, peste puterile noastre sleite sub povara multor dări abea suportabile.

În considerarea acestora, când constatăm primirea sumei de 5000 coroane oferite de Ilustritatea voastră și administrată nouă prin Institutul „Albina” din Sibiu (alăturat sub% actul oficios al parohiei noastre), aducem cele mai vii mulțumite pentru darul făcut și vă dorim de la bunul D-zeu sănătate deplină și viață îndelungată. Vă rugăm, totodată, a vă da consimțământul și a ne permite ca în noul edificiu școlar, a cărei zidire s-a făcut posibilă prin mărinimosul dar în mare parte, să afișăm portretul Ilustrității voastre, având a servi acela ca un act de generozitate și recunoștință preabine meritată, ca un model de cult vizibil de jertfa iubirii de neam și biserică.

Notăm că școala amintită, cu începerea acestui an scolastic, s-a și deschis, deși greutatea noastră materiale, după cum le-au descoperit reprezentanții noștri și verbal, mai sustau în cea mai mare parte în urma neputinței noastre.

În acest loc rugăm Ilustritatea voastră a ne scuza pentru întârzierea împlinirii acestei datorințe a noastră, trebuie să așteptăm până să treacă actul și prin corporațiunile noastre bisericești.

Încât pentru întrebuițarea darului primit ne vom ține de datorință, ca îndată ce s-a făcut socola finală a edificării și ajustării școlii să depunem la „Albina” ori la dorință să vă trimitem direct socola detaliată a modului cum s-a folosit prețiosul dar.

Rugându-vă încă o dată a primi mulțămăta și recunoștința comunei noastre bisericești, suntem a Ilustrității voastre:

Beiuș la 8/22 septembrie 1912.

Pentru comuna bisericească ortodoxă română din Beiuș(comitatul Bihor),

Paroh,

Președinte,

Epitrop I,

Notar,

Ilustrului domn Vasiliu de Stroiescu în Comănești.